

SHOTin kokous järjestettiin vuoden 1998 maailmannäyttelyä varten rakennetulla alueella, jonka arkkitehtuuria leimasi avaruus, valoisuus ja futuristisuus. Kuva: Timo Myllyntaus.

TEKNOLOGIAN HISTORIA GLOBALISOITUU SHOT LISSABONISSA 11.–14.10.2008

Petri Paju

Society for the History of Technology eli SHOT kokoontuu joka neljäs vuosi Pohjois-Amerikan ulkopuolella. Vuoden 2008 tapaaminen järjestettiin lokakuun alkupuolella syyslämpimässä Lissabonissa, kaupungin entisellä maailmannäyttelyalueella. Portugalilaiset emännöivät ja isännöivät samalla SHOTin 50-vuotiskonferenssia, joskin seuran 50-vuotistaipaletta juhlittiin kunnolla jo viime vuonna Washingtonissa (D.C.). Tuolloin kokouksen aiheena oli seuran historia ja teemana *Looking Back*. Tiina Männistö-Funk kertoi konferenssista Tekniikan Waiheiden numerossa 4/2007. Lissabonissa oli vuorossa kaksivuotisen juhlinnan toinen osa ja teemana tulevaisuus, *Looking Beyond*. Näin ainutlaatuinen tapaaminen olisi saanut olla juhlallisempikin, mutta onneksi kokousvieraat tekivät kokouksen innovatiivisilla aiheillaan.

SHOT-kokousta edelsi Euroopan tiedesäätiön koordinoiman eurooppalaisen teknologian historian tutkimusohjelman *Inventing Europe*n kolmepäiväinen konferenssi. Tämä tapahtuma osaltaan toi runsaasti itäisen tai nykyään keski-Euroopan tutkijoita mukaan SHOT-tapaamiseen ja siten lisäsi eurooppalaisten läsnäoloa, vaikka kaikkien papereita ei olisi hyväksytty SHOTin valikoituun ohjelmaan. *Inventing Europe* -tapaamisen kuudesta suomalaisesta neljä jäi SHOT-kokoukseen, jossa suomalaisia oli viisi.

TULEVAISUUDEN AIHEITA TAI ALUEITA?

Teemaan sopivasti konferenssin ohjelmassa ensimmäiseksi asemoitu esitelmä käsitteli nanoteknologian historiaa. Christian Kehrt kävi läpi nanotieteen omia historiakertomuksia ja esitteli näkökulmia nanotieteen mytologisoidun kehityksen kriittiseen tutkimiseen. Hän kehotti analysoimaan historiallisesti alan toimijoiden pyrkimyksiä oikeuttaa uutuusalansa ja tutkimaan alalle keskeistä visioiden tuottamisen ja sosiaalisen todellisuuden rakentamisen vuorovai-

kutusta. Ryhmän muut paperit käsittelivät bioteknologiaa ja robottitarinoiden historiaa konteksteissaan. Muissa sessioissa yksi ajankohtainen – joskaan ei ehkä enää niin tulevaisuutta edustava – aihe oli teknologian historian käyttö ja yhteiskunnallinen anti, johon liittyviä lähestymistapoja kävi läpi esimerkiksi Yasushi Sato Japanista.

Sanjay Subrahmanyamin (UCLA) avajaisesitys käsittelee ampuma-aseiden leviämistä Aasiaan. Hän haastoi yksityiskohteisesti aiempia tulkintoja monimutkaisesta kulttuurihistoriallisesta aiheesta ja kertoi vähän tunnetuista kulttuureista Kiinan ja Lähi-idän välimailla. Samaa teknologian historian globalisoituvaa katsetta edusti esitelmäryhmä, jossa käsiteltiin Intian ydinvoima- ja avaruusohjelmia, niiden rakentajia ja kansallista luonnetta. Intian asema kylmän sodan maailmassa oli mielenkiintoisen kaksijakoinen. Jälleen uusinta uutta ryhmässä tuntui olevan empiirinen aineisto ja kohde eivätkä esimerkiksi teoreettiset ajatukset.

Tietotekniikan historian esitelmät edustivat minusta enemmän jatkuvuutta kuin tulevaisuuden aiheita – ehkä niiden sisältö oli itselle jo turhan läheistä. Yhdysvalloissa väitöskirjaa viimeistelevän Corinna Schlombsin organisoiman oman ryhmämme aiheena oli tietotekniikan ja politiikan vuorovaikutus kylmän sodan ympäristössä. Ryhmämme kommentaattorina toiminut Eden Medina Yhdysvalloista näki paperissa tulevaa potentiaalia kohti uudenlaista kansainvälistä IT-historiaa.¹ Itselleni oli uusi kokemus tehdä yhteinen paperi englanniksi. Tsekkiläisen Helena Durnován kanssa tekemästani yhteisesitelmästä opin sen, että kannatti käyttää tavallista enemmän aikaa itse Powerpoint-esityksen valmisteluun ja koordinointiin.

Informaatioteknologian historiaa lähelle tuli Thomas Misan kokoama ryhmä, jossa käsiteltiin uudenlaisia tapoja kerätä ja luoda lähdeaineistoja sähköisten välineiden kuten Internetin avulla. Lisäksi Per Lundin

Ruutitehtaan pannuhuonetta oli esittelemässä myös kokouksen paikallinen pääorganisaattori Paula Maria Diogo, kuvassa vasemmalla. Kuva: Timo Myllyntaus.

Vasemmalla: Osanottajat pääsivät tutustumaan ekskurssiollaan lukuisiin tehtaisiin. Tässä ollaan katsomassa entisen ruutitehtaan toimivaa ranskalaisvalmisteista mäntähöyrykonetta vuodelta 1900.

Alla: Bacalhau, Pohjois-Atlantilta pyydetty kuivattu turska on portugalilaisten kansallisruoka, jota myydään marketeissa suurilta kuormauslavoilta.

Kuvat: Timo Myllyntaus.

ja Isabelle Dussauge kertoivat Ruotsissa vuosina 2005–2008 toteutetusta kansallisesta IT-alan historian dokumentaatioprojektista, sen ryhmähaastatteluista tai paremmin silminnäkijäkeskusteluista ja tietoverkkojen käytöstä tiedonkeruussa. Misan ryhmän aihepiiri metodologisine ulottuvuuksineen vaikutti minusta lupaavimmalta kandidaatilta itse julistamani Looking Beyond -kilvan voittajaksi. Tuomarointi ei kylläkään ollut reilu, sillä en ehtinyt kuulemaan esimerkiksi vetytalouden historian tutkimuksesta.

TIEDOSSA KANSAINVÄLISTYVÄÄ JATKUVUUTTA

Konferenssin yleiset esitelmät ja tilaisuudet olivat suoraan sanoen hienoinen pettymys. Portugalilaisten järjestämät keskustelu ja näyttely sarjakuvista eivät kytkeytyneet teknologian historiaan ja jäivät muutenkin oudoiksi. Kaikkia iltatilaisuuksia rasitti tuntuvasti niiden myöhäinen ajankohta, joka varmaan paikallisille edusti lähinnä tavanomaista päivällisaikaa, mutta vieraille tuskin. Tilannetta paikkasivat parhaiten

paikalliset kevyet viinit, erityisesti maukas *vinho verde* ('green wine'). Antoisan kokoontumisen järjesti sen sijaan (ainakin) tietotekniikan historian SIGCIS tai Special Interest Group, joka kokosi arviolta lähemmäs viisikymmentä aihepiiristä kiinnostunutta lounastapaamiseen, matka-apurahan jakoon ja lahjoituskirjojen huutokauppaan. SHOTin alaisuudessa toimii lukuisia erityisryhmiä.

Yleistapaamisessa seuran puheenjohtaja Steven Usselman piti syvällisen yleisesitelmän teknologian historian tutkijasta ja

tämän kotimaasta. Tässä tapauksessa se sijoittui Yhdysvaltoihin, mutta puheen viittaukset Yhdysvaltain etelään vaativat melko edistyneitä tietoja välittyäkseen kunnolla. Usselmanin omia kokemuksia vahvasti sisältänyt esitys muistutti vaikuttavasti Yhdysvaltojen sisäisestä moniäänisyydestä. Parhaiten jäi kuitenkin mieleen esitelmöitsijän erityislaatuinen, positiivisella tavalla puolihullu nauru.

Järjestön edelleen kansainvälistyvistä suunnasta 50-vuotishuliensa kunniaksi kerroo se, että SHOTin uudeksi puheenjohtajaksi nousee vuonna 2009 ensi kertaa eurooppalainen tutkija, nimittäin ruotsalainen professori Arne Kaijser (KTH). Teknologian historian kansainvälistyminen on totta kai tulevaisuutta, mutta toisaalta jään kiinnostuksella odottamaan, kuinka eri asioita tämä kehitys tulee tarkoittamaan eri maanosista tuleville tutkijoille ja millä tavoin Inventing Europe -tutkimusohjelma suuntaa alan eurooppalaista keskustelua.

¹ Tästä uudesta suuntauksesta edustava esimerkki on *IEEE Annals of the History of Computing* -lehden uusin numero 4/2008 teemalla *World of computing*.

Inventing Europe -tutkimusohjelma:
<http://www.esf.org/activities/eurocores/programmes/inventing-europe.html>

SHOT-konferenssin sivusto:
<http://www.shotlisbon2008.com/>

MAANMITTARIN ELÄMÄÄ 1800-LUVUN POHJOIS-SUOMESSA

Mikko Huhtamies

Turpeinen, Oiva: *Anders Lönnbohm. Maanmittari ja runoilijoiden isä. Amanita, Tampere 2008. 247 s.*

Väestöhistorioitsija ja professori Oiva Turpeisen uusimman kirjan aiheena on komisiomaanmittari Anders Lönnbohmin (alun perin Mustonen, 1824–90) elämä ja työ maanmittarina Kainuun seudulla autonomian ajan keski- ja loppupuoliskolla. Lönnbohm oli rivimaanmittari, mutta yksi hänen yksitoistalapsisen perheensä pojista, Eino Lönnbohm, myöhempi Leino, nousi kansallisten merkkihenkilöiden joukkoon.

Kirjan keskipisteessä ovat Anders Lönnbohmin elämä ja työ, perhe-elämä sekä kotitalo Hövelön vaiheet. Kirja on vahvasti dokumentoitu ja siinä on 90 sivun laajuinen liiteosa tilastoineen ja lähdejulkaisuineen. Liitteissä selvitetään seikkaperäisesti Lönnbohmin maanmittaustyöt, niihin käytetty aika ja saadut tulot. Tämän kvantitatiivisen lähdeaineiston lisäksi kirjassa on vahva kvalitatiivinen elementti, jota Turpeinen valottaa Lönnbohmin kirjeenvaihdon avulla. Turpeisen käyttämä tutkimuskirjallisuus on koherentti kokoelma kotimaista Kainuukeskeistä tutkimusta.

Anders Lönnbohmin toiminta aktiivimaanmittarina ajoittuu autonomian ajan jälkipuoliskon merkittävään yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen murroskohtaan.

Kaskitalous joutui 1800-luvun puolivälissä törmäyskurssille maan pohjoisosiin